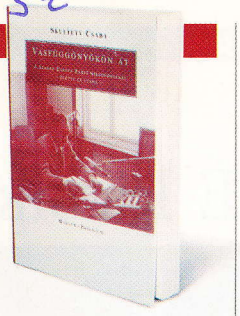
HETIVÁLASZ

Fellebbenő ködök

SKULTÉTY CSABA: VASFÜGGÖNYÖKÖN ÁT

Madách-Posonium, Pozsony

KONCZ GÁBOR kultura@hetivalasz.hu

Naponta nézem és érzem szobámban az öreg rádiót. Már régen nem szól, csak sugároz. Összeköt húsz éve elment apámmal. Az ötvenes évek közepétől emlékezem: a falusi parókián, egészen közel hajolva, füléhez tett kézzel, órákig ült előtte. Nagyon meg akarta hallani az el-elhalványuló híreket. 1956-ban hallgatta angolul, amerikaiul, németül és persze magyarul. Ungvárt is hallgatta. Kihallotta, hogy a falun fognak átözönleni... Később már együtt hallgattuk, persze a Szabad Európát. Néha bizalmasan beavatott: „ezt tudnod kell, de ne beszélj róla", ha rokon (*Béky Zoltán* püspök) vagy hajdani barát (*Cs. Szabó László; Havadtői Sándor* lelkész) hangja szólt. Még később magamtól értettem meg az *Egy mondat a zsarnokságról* minden sorát; így azt is, hogy „mert zsarnokság van... abban, ahogy a gyermek idegennek felelget...".

Tehát hallgattuk: őt is, az akkori *Ambrus Mártont*. Aki most a papírról sugároz. Mert *Skultéty Csaba Vasfüggönyökön át. A Szabad Európa Rádió mikrofonjánál – előtte és utána* című, cikkeit és a vele készült interjúkat összegyűjtő könyve először ködbe veszett gyermekkori legendákat hív elő. Majd felmutatja a nyomorúság hősiességét. Végül egy nagy kérdést világít meg. Sorra veszem.

Skultéty Csaba Nagykaposon született, apja ügyvéd volt. Ismerte *Mécs Lászlót*, a kiskaposi plébánost. Járt náluk *Móricz Zsigmond*. A Szepességbe ment német szóra... Sárospataki nagymamám is oda ment; testvére később Skultéty táján volt főszolgabíró. Mécs László és Móricz Zsigmond akkori sárospataki szerepléseiről apám mesélgetett. Szóval: összeköt a táj és a ködbe veszett lokális történelem.

Amíg kevés volt az irodalom és titokban lehetett, mindent elolvastam a „felszabadító" megszállók hősiességéről és rémtetteiről; az utcáról elhurcolt, ötös sorokba erőszakolt civil foglyok rémületes sorsáról; a táborokról. Mégis: nem lehet letenni Skultéty elbeszélését a fogságba esésről, a romániai gyűjtőtáborról. A sok háborús olvasmány után is lebilincselő az írása a merész szökésről, a Kárpátokon át elképzelhetetlenül kockázatos hazavezető útról. „Ha a lágerben sejtettem volna, hogy mi van kint a szovjetek megszállta Romániában, ezt a szökést soha meg sem kíséreltem volna." És arról, hogy voltak megértő, segítő, emberséges románok és oroszok. Főhajtást érdemlő teljesítmény, hogy az emlékező a megpróbáltatások leírásakor sem háborog. Színesen mesél, bölcsen mérlegel.

Aztán jön a regényes béke. Az áttelepülők ügyeivel való foglalkozás; párizsi út és az ottmaradás; a magyar menekültek továbbutazásának szervezése és a kikötő: München, a Szabad Európa Rádió, harminchárom évig.

Fontos könyv. Mint hajdani Szabad Európa-hallgató, bepillanthatok a köd mögé. Világosan elmagyarázza: „A vasfüggöny megszűnése, a Szovjetunió szétesése, előtte Jugoszlávia megszűnése teljesen felkészületlenül érte a nyugati világot." Tőle tudom meg, hogy a kisebbségben élő magyarságról abban a rádióban sem lehetett beszélni. A *Csoóri Sándor* által mozaiknemzetnek nevezett magyarság ott is csak egy ország volt. Most tudatosul bennem, hogy noha a „Szabad Európa Rádió mindvégig az egész Kárpát-medencei magyarság legfontosabb nyugati tájékozódási forrása volt, hivatalos célterületnek a trianoni határok között élő magyarság számított. A rádiót fenntartó Amerikai Egyesült Államok kormánya nem nemzetekben, hanem államokban gondolkodott, és gondolkozik ma is. Arra, hogy térségünkben, de különösen a magyarság esetében, az etnikai és az államhatárok nem esnek egybe, csak a nagy változások, a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia felbomlásakor ébredtek rá. Ebbeli zavarukat és bizonytalanságukat ma is mindennap érezzük."

Itt van hát a gyökere a mai Európai Unió kisebbségi ügyektől való tartózkodásának! Ennek felfogásához is fontosak az interjúk a politikai köd mögötti világról. Egy merész, igényes ember üzenetei.